

HULP HANDLEIDING ORGANISATIE

Open Joodse Huizen – een handleiding

Waarom Open Joodse Huizen?

In de Open Joodse Huizen herdenken we tijdens kleinschalige samenkomsten op locatie de joden die tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn vervolgd. Hun levens voor, tijdens en vlak na de oorlog staan centraal, in hun eigen buurt. Verhalen van vooroorlogse dagelijkse belevenissen worden verteld naast verhalen over vervolging, onderduik, verzet, deportatie en terugkeer. We herdenken hen die zijn vermoord, maar vertellen ook over en met diegenen die wisten te overleven en/of hun nazaten.

De Amsterdamse posteractie in 2011, de Open Joodse Huizen in Amsterdam in 2012 en de uitbreiding van het aantal steden waarin Open Joodse Huizen plaatsvindt, laten zien dat veel huidige (buurt-) bewoners geïnteresseerd zijn in het vooroorlogse joodse leven in hun huis, straat of buurt. In de aanloop naar 4 mei leiden ontmoetingen tot nieuwe kennis. Persoonlijk contact is de sleutel en daarnaast speelt de factor toeval een grote rol. Bij elke herdenking komen verhaal, verteller, huidige bewoner of locatiehouder, vrijwilligers en bezoekers samen. De lokale werkgroep voegt in overleg met de projectcoördinator de verschillende herdenkingen in een stad samen tot een programma.

Het verhaal

Uiteraard kunnen en willen we iedereen herdenken, maar tijdens Open Joodse Huizen is het van belang de link te leggen tussen de plek waar we herdenken en de mensen die centraal staan in het verhaal. Op het Joods Monument staan de Nederlandse joden vermeld die de oorlog niet hebben overleefd. Ook de adressen waar joden tijdens de oorlog woonden worden getoond. Dit monument van namen en adressen vormt het uitgangspunt voor Open Joodse Huizen.

Belangrijke bronnen van verhalen van overlevenden zijn het Joods Monument, www.joodsmonument.nl, en *2000 Getuigen Vertellen*, te raadplegen in het Kenniscentrum van het Joods Historisch Museum. Behalve videofragmenten kunnen hier ook foto's en documenten worden opgevraagd.

Welk verhaal vertellen we?

Geen enkel verhaal over dezelfde gebeurtenis is precies hetzelfde. Elke getuige mengt feiten en herinneringen tot een eigen verhaal. Geen enkel verhaal is helemaal af; iedere luisteraar voegt daar zijn eigen elementen aan toe. De volgende verteller, of dit nu een familielid, onderzoeker of toevallige toehoorder is, gebruikt zijn eigen woorden voor het verhaal. Ook al doet een huis tweemaal of vaker mee, tijdens elke bijeenkomst kan aan een ander aspect van het verhaal aandacht besteed worden. Uw eigen onderzoek naar vroegere bewoners kan nieuwe informatie opleveren. Eventuele aanvullingen op het Joods Monument kunt u mailen naar joodsmonument@jck.nl.

De verteller

De directe vertellers van het verhaal over de huizen zijn de getuigen en/of hun nazaten, persoonlijk of via videobeelden. Er zijn ook veel anderszins betrokken verzamelaars van verhalen, zoals (vrijtijds-) historici, die goed kunnen vertellen. Daarnaast is de huidige bewoner of locatiehouder vaak de verteller van het verhaal over de zoektocht naar het verleden van zijn eigen huis. Een vrijwilliger kan worden gevraagd als gespreksleider te fungeren. In de periode voorafgaand aan de herdenking maken de verteller en de bewoner of locatiehouder kennis met elkaar. Ze stellen in overleg met de werkgroep de inhoud van het programma vast: wie worden herdacht, wat is hier in het huis/de straat/de buurt gebeurd? Inzicht geven in het proces van ontdekking tot herdenking is een waardevol verhaal dat in het kader van Open Joodse Huizen past.

Een bijeenkomst start op het hele uur en duurt maximaal 45 minuten. In de eerste 5 minuten is er gelegenheid voor een woord van welkom en het voor het noemen van de namen van de slachtoffers. Tijdens de volgende 15-20 minuten is de verteller aan het woord, die allereerst een moment kan nemen om zijn persoonlijke motivatie toe te lichten; waarom wil hij of zij dit verhaal tijdens deze herdenking delen met de aanwezigen? Na het verhaal volgen 15-20 minuten waarin ruimte is voor reacties, vragen, interacties en andere bijdragen van bezoekers. Na 45 minuten volgt de afronding zodat bezoekers op tijd op een volgende locatie kunnen zijn. Ook voor een tweede bijeenkomst in hetzelfde huis geldt dat deze op een heel uur start en na 45 minuten afgerond wordt.

De locatiehouder

De huidige bewoners van joodse huizen stellen hun huis open voor de herdenking en leveren zo een zeer gewaardeerde bijdrage. Het is belangrijk dat de huidige bewoner zich vrij voelt om zelf voorwaarden aan die openstelling te verbinden. De werkgroep bespreekt de openstelling en eventuele voorwaarden daarom zorgvuldig met hem of haar. Als de locatiehouder dit wenst, neemt hij of zij in overleg met de werkgroep zelf de regie van de bijeenkomst op zich. Locatiehouders hebben doorgaans vragen als: hoeveel bezoekers komen er? Mag een deurbeleid gevoerd worden? Moet ik iedereen voorzien van koffie en thee? Zullen de bezoekers in mijn hele huis rondlopen? Over dit soort praktische zaken maken (leden van) de werkgroep en de locatiehouders afspraken in de weken voorafgaand aan de openstelling. Dit gebeurt veelal tijdens een deelnemersbijeenkomst.

De vrijwilligers

De ondersteunende taken, die van doorslaggevend belang zijn voor het succes van Open Joodse Huizen, worden veelal door vrijwilligers vervuld. Leden van de werkgroep, zelf ook vrijwilligers, nemen ieder een aantal adressen/verhalen onder hun hoede. Dit houdt onder meer in dat zij contact onderhouden met o.a. de gastheer of -vrouw van die adressen en de vertellers en het benodigde materieel (zoals stoelen, een beamer, kopjes) regelen.

Op de dag zelf zijn per locatie een of meer extra vrijwilligers nodig ter ondersteuning van de gastvrouw of -heer. Vaak zijn dit familieleden of vrienden van de gastvrouw of -heer. De taken van deze vrijwilligers variëren van bezoekers binnenlaten en uitgeleide doen tot van te voren stoelen klaarzetten.

De bezoekers

Open Joodse Huizen gaat over joodse huizen, straten en buurten en trekt bezoekers aan die graag willen horen over deze joodse geschiedenissen. Sommige bezoekers brengen eigen verhalen in over de locatie waar de herdenking plaatsvindt.

Het aantal bezoekers per locatie is van tevoren niet bekend. Het is een open evenement met een per locatie vastgesteld maximum aantal bezoekers. Is dit maximum bereikt, dan gaat de deur dicht. Een minimum aantal bezoekers bestaat niet, indachtig het rabbijnse motto 'Wie één mens redt, redt de hele wereld'. In bijzondere gevallen heeft een herdenking een meer besloten karakter; bezoekers moeten zich dan vooraf hebben aangemeld per e-mail.

De werkgroep

Het initiatief om een werkgroep te vormen wordt meestal door een inwoner van een plaats of stad genomen in samenspraak met de projectleiding van het Joods Historisch Museum. Zowel de initiatiefnemer(s) als het Joods Historisch Museum werven vrijwilligers voor de werkgroep. Deze vrijwilligers zijn vaak al betrokken bij activiteiten op het gebied van herdenkingen van de Jodenvervolging (lokale historische verenigingen, herdenkingscomités, monumenten e.d.).

In iedere stad organiseert de werkgroep een aantal herdenkingen op verschillende locaties. Per locatie zijn een bewoner of locatiehouder, een verteller en een vrijwilliger van de werkgroep nodig om samen tot een verhaal te komen. Met elkaar bereiden zij de openstelling van het huis voor de bezoekers voor. De herdenkingen op de verschillende locaties vormen samen de Open Joodse Huizen. De werkgroep overziet het geheel en stelt het programma per stad of dorp samen, maakt onderlinge afspraken, brengt zo nodig het contact tussen een locatiehouder en verteller tot stand, werft vrijwilligers voor de dag van

openstelling van de joodse huizen, houdt de tijdlijn in de gaten en zorgt voor de publiciteit en zichtbaarheid.

Zichtbaarheid

Om kenbaarheid te geven aan het project maakt het Joods Historisch Museum flyers en makelaarsborden, die aan de werkgroepen worden gegeven. Zij verspreiden de flyers met daarop het programma op diverse locaties en hangen de makelaarsborden op de buitengevels van de deelnemende panden. Het JHM neemt contact op met de landelijke pers; de werkgroepen nemen contact op met de lokale pers.

Tijdlijn

Het document [Tijdlijn](#) biedt een overzicht van de aandachtspunten in de voorbereidingsfase en op de dag zelf.